

Laura Villalba, *Adelaida Ferré i Gomis, folklorista: l'art de brodar rondalles*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2019, 209 p., ISBN: 978-84-9191-049-7.

El llibre de Laura Villalba Arasa *Adelaida Ferré i Gomis, folklorista: l'art de brodar rondalles* és l'obra guardonada amb el XXIX Premi de Cultura Popular Valeri Serra i Boldú atorgat per l'Ajuntament de Bellpuig, amb la col·laboració del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. El jurat, integrat per persones de reconegut prestigi en la matèria (Josep Massot i Muntaner, Margarida Bassols, Lluís Calvo, Arnau Cònsul, Rosa Canela i Ramon Miró), va tenir l'encert de valorar una obra que situa la figura d'Adelaida Ferré i Gomis (Barcelona, 1881-1955) com a folklorista i n'edita una part de la rondallística, segurament la més dispersa o de més difícil accés: la publicada en les revistes de primers del segle xx. L'objectiu principal de la investigadora, per tant, és ben clar: «reivindicar Ferré i Gomis com a folklorista i més concretament com a rondallista» (8). Subratllem-ho: «reivindicar». Perquè, després de revisar la bibliografia existent sobre Adelaida Ferré, fins ara escassa, Villalba detecta que el component de folklorista i rondallista havia passat força desapercebut o es tractava de manera anecdòtica per la crítica, que solia destacar-ne, sobretot, la faceta de brodadora. A la tasca d'estudi sobre la figura i l'obra de Ferré calia afegir-hi, necessàriament, aquest punt de reivindicació que cal esmerçar quan es busca recuperar la visibilitat d'una trajectòria no prou reconeguda.

El llibre de Villalba, tanmateix, no oblida que Adelaida Ferré va dedicar una part important dels seus esforços al brodat —n'impertí conferències, en feu publicacions, va classificar els brodats de diverses col·leccions i museus de Barcelona— i, per això, els títols dels capítols, com el títol del llibre mateix, solen completar-se amb una metàfora del punt en qüestió amb el corresponent element del brodat. Així, el pròleg es titula «Enfilant l'agulla», el repàs biogràfic s'assimila a «la teixidora», «primeres puntades» és l'estat de la qüestió, «la trama» es refereix al context familiar, acadèmic

i professional, «el brodat» es compara amb les rondalles, l'oralitat amb «la veta», els informants amb «els fils», i per a les conclusions, com no podia ser d'una altra manera, «desembastant». Aquest petit joc comparatiu no queda només en els títols: l'escriptura de Villalba, sense perdre un bri de rigor, s'amaneix ací i allà amb aquest toc i fa que no solament siga un llibre de lectura amena, sinó que a més es trobe molt ben tratat entre els diversos apartats.

El treball s'estructura en dues parts que es corresponen amb el doble objectiu del volum: oferir-ne un perfil biogràfic acurat i editar-ne i estudiar-ne una mostra de les rondalles. Així, en la primera part se situa biogràficament Adelaida Ferré en relació amb el context històric i familiar, se n'estudia la formació i la trajectòria professional i s'analitza especialment el seu paper com a folklorista; i en la segona part s'editen, es cataloguen i s'estudien les rondalles que Ferré va publicar a la premsa periòdica.

L'estudi biogràfic d'Adelaida Ferré està bastit sobre un conjunt extens de dades que Villalba ha estat capaç de localitzar i ordenar, però també sobre la memòria viva d'alguns dels seus familiars, particularment de Santiago Ruiz, fill de la biografiada, amb qui Villalba mantingué diverses entrevistes durant els anys 2012 i 2013. Així, el perfil biogràfic queda retratat no solament per la tasca acadèmica i professional que va desenvolupar Ferré, sinó també per una notable profunditat humana que ajuda a comprendre i valorar encara més el llegat de l'autora.

Filla de la mitjana burgesia catalana, Ferré destacà pel seu interès constant per la cultura i per la curiositat del saber, fins al punt que el fill arribava a afirmar que ella «era la burgesia intel·lectual» (26). De fet, el vessant artístic és el més conegut de l'autora: se'n va formar extensament i en va guanyar diversos premis i reconeixements. Així mateix, convé remarcar que, per bé que fou una dona realment culta i pionera en alguns sentits, no escapava de la concepció conservadora del feminisme burgès de l'època, poc allunyat de l'ordre patriarcal, que entenia que el lloc de la dona era la llar i la cura de la família, encara que, per aconseguir-ne un bon domini, havia d'estar ben formada. A diferència d'altres folkloristes coetànies, Ferré no es mogué d'aquesta perspectiva burgesa als postulats més socials cap als quals el feminisme tendiria amb el temps.

En relació amb la formació, per als estudis folklòrics la part més rellevant és, sens dubte, el seu pas per l'Escola d'Institutrius i Altres Carreres per a la Dona i la relació amb el folklorista i pedagog Rossend Serra i Pagès, professor de folklore i un veritable despertador de vocacions per la matèria que impartia, amb el qual hem de relacionar també els noms d'altres folkloristes com Sara Llorens o Maria Baldó. Amb

el seu mestratge, esperonà les seues alumnes per recollir materials folklòrics amb un mètode, i perquè estudiessen i divulguessen aquest camp d'estudi amb conferències i publicacions. Com també ocorregué amb altres casos, la relació entre alumna i professor depassà les classes i es consolidà amb una amistat i admiració recíproques que es mantingueren amb els anys. Així és que la major part dels materials folklòrics que es conserven es troben arreglats en la col·lecció de materials de Serra i Pagès; també se'n conserven en el fons personal de Sara Llorens i en algunes revistes del moment. Villalba descriu, de manera succinta però exhaustiva, els materials conservats en cadascun dels fons, i detalla especialment els que aparegueren a la premsa catalana del primer terç del segle xx, que centren la segona part del seu estudi.

Aquesta segona part ve encapçalada pel capítol «Adelaida Ferré i la rondallística», que explica com no sembla que l'autora tingués mai la intenció de publicar un compendi amb les rondalles recollides: a diferència del que solia ocórrer, les seues rondalles no anaven referides a una localitat determinada. El que sí que es manté sempre, gràcies a la formació folklòrica, és el respecte pel text dels informants, que no manipula de cap manera, per bé que, atesa la seua òptica conservadora, «és molt possible que la folklorista hagués fet una tria dels textos abans de passar-los al mestre o que, simplement, busqués informants que ja sabia per endavant que li donarien resultats pulcres i no “perniciosos”» (71). Els textos editats són vint-i-una rondalles de vuit dones catalanes de diverses edats i localitats, publicades entre 1905 i 1928. Aquest corpus es divideix en dues parts: l'edició pròpiament dita i, posteriorment, la catalogació i l'estudi.

L'edició reuneix, per primera vegada sota un sol volum, aquestes vint-i-una rondalles publicades en diverses revistes catalanes de primers del segle xx. Pel que fa a l'estudi, les rondalles es cataloguen seguint l'índex internacional *The types of International Folktales* d'Antti Aarne, Stith Thompson i Hans-Jörg Uther [ATU]; si no s'hi localitzen, se'n cerca la correspondència a la base de dades de la rondalla catalana RondCat o se n'ofereixen altres possibles catalogacions. S'indiquen, també, els motius folklòrics presents en cada rondalla segons l'índex de Thompson. Seguint l'índex ATU, Villalba hi detecta vuit rondalles meravelloses (ATU 301, 311B* [dues versions], 327B, 510A [dues versions], 700 i 706), dues rondalles d'animals (ATU 225 i 275A), dues rondalles formulístiques (ATU 2022 i 2032), una rondalla religiosa (ATU 780) i una contarella (ATU 1829); de les restants, quatre es corresponen amb rondalles catalogades en el RondCat (C-032, dues versions de C-115 i C-116) i tres més no encaixen en cap d'aquests índexs.

Villalba clou el capítol final amb aquestes paraules: «La meua recerca ha volgut seguir el fil d'una altra història clandestina: la història pràcticament desconeguda d'una de les folkloristes més destacades del primer terç del segle passat: Adelaida Ferré i Gomis» (185). Sens dubte, amb aquest treball Villalba ha contribuït a fer que aquesta història deixi de ser clandestina i tinga el lloc que li correspon dins la història de la literatura popular catalana.

VICENT VIDAL
Universitat d'Alacant
vicent.vidal@ua.es
ORCID 0000-0002-0250-4611